

نظارت بر حقوق کودک

از تئوری تا عمل

تالیف:

فاطمه ظریف بلالی

مؤسسه پژوهشی انتشاراتی

منشور صلح

سرشناسه: ظریف جلالی، فاطمه، ۱۳۶۱-
عنوان و نام پدیدآور: نظارت بر حقوق کودک از تئوری تا عمل / تالیف فاطمه ظریف جلالی.
مشخصات نشر: تهران: منشور صلح، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری: ۲۱۸ ص.؛ جدول: ۵/۲۱×۵/۱۴؛ جدول: ۵/۲۱×۵/۱۴؛ جدول: ۵/۲۱×۵/۱۴؛ جدول: ۵/۲۱×۵/۱۴.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۰۱-۰۰-۳

وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۲۳ - ۲۲۹؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع: کنوانسیون حقوق کودک (۱۹۸۹م=۱۳۶۸)، Convention on the Rights of the Child (۱۹۸۹)
وضعیت حقوق کودک، Children's rights
موضوع: کودکان (حقوق بین الملل)، (Children (International law
موضوع: حقوق بشر: Human rights
رده بندی کلاسیک: ۳۹۰
رده بندی دیویی: ۳۱۰/۳۵
شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۰۷۵

شناسنامه

عنوان: نظارت بر حقوق کودک از تئوری تا عمل
مؤلف: فاطمه ظریف جلالی
صفحه آرایشی: تیم طراحی ایرانیان (حمیدرضا...)
قطع: رقعی ۲۲۹ صفحه
چاپ اول: ۱۳۹۹
شمارگان: ۲۰۰ نسخه
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۰۱-۰۰-۳
قیمت: ۴۰۰۰۰۰ تومان
این کتاب با کاغذ حمایتی چاپ شده است

دبیر مجموعه: مرگان دستوری

هرگونه اقتباس و استفاده از این اثر مشروط به اجازه کتبی از ناشر است.
حق چاپ محفوظ و مخصوص انتشارات منشور صلح است.
تلفن: ۰۹۱۲۴۹۸۴۵۰۷-۸۶۰۷۰۳۸۰

دفتر نشر: تهران، خ کریم خان زند، خ ایرانشهر، ساختمان کسری، پ ۱۹۷، طبقه چهارم جنوبی

فروشگاه: تهران، خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، طبقه همکف، واحد ۳۱۷
تلفن: ۶۶۴۶۶۰۰۱ - sociologybookstore تلگرام، andishe_ehsan اینستاگرام

فهرست

۱۵.....	مقدمه
۲۳.....	فصل اول: سازوکارهای نظام نظارت بر اجرای کنوانسیون حقوق کودک و سایر سازوکارهای مشابه
۲۹.....	مبحث اول: سازوکارهای نظام نظارت بر اجرای کنوانسیون حقوق کودک
۳۲.....	گفتار اول: دریافت شکایات از سوی
۳۳.....	بند اول: مفهوم شکایت یا آئین دادرسی
۳۴.....	بند دوم: اقسام شکایت یا آئین دادرسی
۳۷.....	بند سوم: سابقه نظام شکایت
۳۸.....	بند چهارم: شکایت فردی در کنوانسیون حقوق کودک
۴۱.....	بند پنجم: ارزیابی نظام شکایت
۴۲.....	گفتار دوم: گزارش دهی
۴۳.....	بند اول: مفهوم گزارش دهی
۴۶.....	بند دوم: سابقه نظام گزارش دهی
۵۲.....	بند سوم: گزارش دهی در کنوانسیون حقوق کودک
۵۵.....	بند چهارم: اهداف نظام گزارش دهی

- بند پنجم: ارزیابی نظام گزارش دهی ۵۷
- گفتار سوم: آیین تحقیق یا حقیقت یابی ۵۸
- بند اول: مفهوم آیین تحقیق یا حقیقت یابی ۵۹
- بند دوم: سابقه آیین تحقیق یا حقیقت یابی ۶۱
- سوم: استفاده از آیین تحقیق یا حقیقت یابی در اجرای کنوانسیون حقوق کودک ۶۳
- بند چهارم: ارزیابی آیین تحقیق یا حقیقت یابی ۶۵
- مبحث دوم: بررسی سازوکارهای مشابه ۶۹
- گفتار اول: بررسی سازوکارهای مبتنی بر منشور ۷۳
- بند اول: ارکان حمایت از حقوق بشر مبتنی بر منشور ۷۵
- اول: کمیسیون حقوق بشر ۷۶
- دوم: کمیسیون فرعی ترویج و حمایت از حقوق بشر ۸۲
- سوم: کمیسیون مقام زن ۸۴
- چهارم: کمیساریای عالی حقوق بشر ۸۶
- بند دوم: ویژگی های سازوکارهای مبتنی بر منشور ۸۹
- گفتار دوم: بررسی سازوکارهای مبتنی بر معاهدات ۹۰
- بند اول: نهادهای معاهداتی ۹۱
- بند دوم: کارکرد نهادهای معاهداتی ۹۳
- بند سوم: روش های نظارتی نهادهای معاهداتی ۹۵
- بند چهارم: ویژگی های نهادهای مبتنی بر معاهدات ۹۶
- فصل دوم: نقش سازوکار گزارش دهی در اجرای کنوانسیون حقوق کودک ۹۹
- مبحث اول: گفتار اول: ضوابط ناظر بر تهیه گزارش ها در سطح ملی ۱۰۳

- گفتار اول: ضوابط ناظر بر تهیه گزارش‌ها در سطح ملی ۱۰۷
- بند اول: محتوای گزارش‌ها ۱۱۰
- اول: محتوای گزارش‌های ادواری ذیل پروتکل‌های الحاقی به کنوانسیون ۱۱۵
- بند دوم: ارائه به موقع گزارش‌ها ۱۱۷
- بند سوم: اهداف و تأثیرات نظام گزارش‌دهی در سطح ملی ۱۱۹
- بند چهارم: وضعیت گزارش‌دهی کشورها ۱۲۳
- گفتار دوم: ضوابط ناظر بر بررسی گزارش‌ها در کمیته حقوق کودک ۱۲۶
- بند اول: کمیته حقوق کودک و نحوه عملکرد آن ۱۲۷
- بند دوم: بررسی گزارش‌ها ۱۳۴
- ۱- گفتگوها، سندها ۱۳۶
- ۲- تعامل با سازمان‌های تخصصی و نهادهای سازمان ملل متحد ۱۳۸
- ۳- مشارکت سازمان‌ها را غیردولتی و نهادهای ملی حقوق بشر در فعالیت‌های کمیته ۱۳۹
- بند سوم: اقدامات پیگیرانه پس از بررسی کمیته ۱۴۱
- بند چهارم: دشواری‌های پیش‌روی کمیته ۱۴۲
- گفتار سوم: محدودیت‌های گزارش‌دهی به کمیته حقوق کودک ۱۴۵
- بند اول: کاستی‌های کمیته در بررسی گزارش‌های دولت‌ها ۱۴۶
- بند دوم: چالش‌های پیش‌روی کمیته در گزارش‌دهی دولت‌ها ۱۴۸
- مبحث دوم: جایگاه ملاحظات نهایی کمیته و شیوه تأثیرگذاری آن‌ها بر اجرای کنوانسیون حقوق کودک ۱۵۲
- گفتار اول: جایگاه ملاحظات نهایی کمیته حقوق کودک ۱۵۶

بند اول: ماهیت ملاحظات نهایی	۱۵۷
بند دوم: ارزیابی جایگاه ملاحظات نهایی کمیته حقوق کودک	۱۵۹
گفتار دوم: ارزیابی تأثیر ملاحظات نهایی کمیته بر اجرای کنوانسیون حقوق کودک	۱۶۱
بند اول: نمونه ملاحظات نهایی کمیته در بررسی گزارش کشورها در سال ۲۰۱۴	۱۶۳
بند دوم: گزارش های ادواری جمهوری اسلامی ایران و ملاحظات نهایی کمیته	۱۶۶
اول: ملاحظات نهایی کمیته در سال ۲۰۰۰	۱۶۸
دوم: ملاحظات نهایی کمیته در سال ۲۰۰۵	۱۷۱
بند سوم: تأثیر ملاحظات نهایی کمیته بر توسعه و تفسیر قواعد و موازین حقوقی ناظر بر کودکان	۱۷۶
بند چهارم: ارزیابی تأثیر ملاحظات نهایی کمیته بر اجرای کنوانسیون حقوق کودک	۱۸۰
اول: انگلیس	۱۸۱
دوم: کامبوج	۱۸۴
سوم: غنا	۱۸۷
پیشنهادهای و راهکارها	۱۹۲
نتیجه	۱۹۵
پیوست ها	۲۰۹
فهرست منابع و مآخذ	۲۲۰

مقدمه

بند ۷ ماده ۲ منشور ملل متحد بیان می‌کند که هیچ یک از مقررات مندرج در این منشور، بر ملل محدود اجازه نمی‌دهد در اموری که ذاتاً جزء صلاحیت داخلی هر کشوری است، مداخله کرده و اعضاء را نیز ملزم می‌کند که چنین موضوعاتی را تابع مقررات این منشور قرار دهند. شاید توجه به همین مسئله بود که موجب شد تا سال‌های متمادی تضمین استقلال کشورها و شناسایی صلاحیت داخلی آن‌ها در برخورد با اتباعشان مانع رکن سریع جامعه بین‌المللی به تعدی و تجاوز به حقوق افراد شود؛ زیرا این امور به نوعی امور داخلی و در صلاحیت حاکمیت کشور تلقی می‌شود. با این حال، پیش از جنگ جهانی دوم روی داد ضرورت شناسایی حقوق اولیه برای افراد جهان و نیز پاسخ‌گویی دولت‌ها در برابر نقض این حقوق به جامعه بین‌المللی را مطرح ساخت. به این ترتیب، حقوق بشر از حقوقی که صرفاً در حیطه حاکمیت و صلاحیت داخلی دولت‌ها بود، خارج و به موضوعی در حقوق بین‌الملل تبدیل کرد.

به دنبال این تغییر نگرش، اهمیت توجه به حقوق کودکان به عنوان بخشی از تابعان هر دولت نیز مطرح و پیگیری شد. از این رو امروزه در سراسر دنیا شاهد

افزایش توجه به این امر مهم هستیم و این پیشرفت را می‌توان در اصلاح قوانین کشورها و وضع قوانینی به نفع کودکان مشاهده کرد. در سال‌های اخیر در رابطه با حقوق کودکان در سطوح اجتماعی و سیاسی روند روبه رشدی آغاز شده است؛ با وجود این هنوز نمی‌توان ادعا کرد که کودکان از جایگاه حقوقی و قانونی مناسبی برخوردارند. از این رو وضعیت موجود با آنچه به عنوان وضعیت ایده‌آل در این زمینه در نظر گرفته می‌شود، همچنان فاصله دارد.

بی‌شک، شناخت، فرایند ایجاد حقوق کودک به صورتی که بتوان مدل قانونی و هنجاری را براساس آن ترسیم کرد، امری مهم است و شاید بتوان گام نخست و توافقی خداکرم در این زمینه را کنوانسیون حقوق کودک دانست.^۱ در کنوانسیون حقوق کودک، دولت‌ها تعهد و پیشرفت حقوق مورد نظر برای کودکان و کارهای نظارتی پیش‌بینی شده است. یکی از این سازوکارها ارائه گزارشات دولت‌ها توسط دولت‌ها به کمیته حقوق کودک است. این گزارش‌ها باید میانه پیشرفت و تلاش دولت‌های عضو را در راه تحقق حقوق کودکان نشان دهد. دولت‌ها باید با در نظر گرفتن توصیه‌ها و ملاحظات کمیته حقوق کودک تدبیر کنند تا در دوره‌های پنج ساله از کمبودها و چالش‌های موجود در کشور خود آگاهند. با این حال میزان قابل اتکا بودن و تأثیرگذاری گزارش‌هایی که دولت‌ها به کمیته

1. Catarin Tomas, "Childhood and Rights: Reflection on the UN Convention on the Rights of the Child", An online journal for childhood studies, Volume 2 Issue 2 - December 23, 2008.

حقوق کودک ارائه می‌دهند نیز خود محل چالش و انتقادات جدی است.^۱ از بدو تدوین معاهدات حقوق بشری در چارچوب ملل متحد، گزارش‌های ادواری به عنوان یکی از متداول‌ترین ابزارهای نظارتی نهادهای حقوق بشر مطرح بوده است. این امر تا حد زیادی ناشی از این طرز تفکر میان دولت‌ها بوده که گزارش‌دهی را یک ابزار نظارتی مؤثر تلقی نمی‌کرده‌اند. به عبارت دیگر دولت‌ها بر این باور بوده‌اند که ارائه گزارش ادواری، برخلاف مکانیسم شکایات فردی، ممکن‌چندانی برای آن‌ها ایجاد نکرده و خدشه جدی به حاکمیت آن‌ها وارد نمی‌آورد. به همین دلیل در طول زمان نهادهای نظارتی نیز تلاش کردند که با طرق مختلف کارایی و تأثیر نظام گزارش‌دهی را افزایش دهند.^۲

مسلماً در حال حاضر یکی از اصلی‌ترین وظایف کمیته حقوق کودک سنجش میزان تناسب و انطباق گزارش‌های دولت‌ها از اقداماتشان با این کنوانسیون و ترغیب ایشان به هماهنگی هرچه بیشتر با مفاد آن است. طرح سؤالاتی در خصوص میزان اثربخشی گزارشات دولتی در کمیته حقوق کودک تغییرات معناداری را در زندگی کودکان به وجود آورده است و می‌تواند دسترس‌ساز ایجاد تغییرات حیاتی بعدی باشد.

۱. Baro, Daniela, A Tool for Change? Reporting to the UN Committee on the Rights of the Child, London, save the children, 2003.

۲. سادات اخوی، سید علی، نظام نوین گزارش‌دهی دولت‌ها به کمیته حقوق بشر سازمان ملل متحد. فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی (فصلنامه حقوق محقق)، دوره ۴۲، شماره ۱، ۱۳۹۱.

۳. Baro, Daniela, A Tool for Change? Reporting to the UN Committee on the Rights of the Child, London, save the children, 2003.